Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt

Inriktning av den nationella strategin för att stärka brandskyddet för den enskilda människan

Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt – Inriktning av den nationella strategin för att stärka brandskyddet för den enskilda människan

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Foto omslag: Pavel Koubek
Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB1751 - maj 2021
ISBN: 978-91-7927-162-6

Vi behöver fortsätta arbeta långsiktigt

För att människor inte ska omkomma eller skadas allvarligt vid en brand har förmåga och beteende hos den enskilde stor betydelse. Förmågan är beroende av kunskap om hur man förebygger brand samt kunskap om hur man ska agera om något ändå händer. För grupper som av olika anledningar är begränsade i sina möjligheter att agera krävs särskilt stöd.

År 2009 omkom 124 personer i bränder i Sverige. I slutet av sommaren och under hösten omkom 15 personer vid tre olika bostadsbränder. Dessa tragiska händelser ledde till att MSB fick i uppdrag att ta fram en nationell strategi för hur brandskyddet kan stärkas genom stöd till enskilda. Arbetet under de senaste tio åren har varit framgångsrikt och nu tar vi ny sats mot år 2030 genom att sätta mål efter ledorden *utmanande* och *nåbara*. Till målen kopplas prioriterade åtgärder för olika aktörer.

Vi behöver fortsätta arbeta långsiktigt – tillsammans. Inriktningen har tagits fram i nära samarbete med bland andra kommuner, bransch- och intresseorganisationer samt statliga myndigheter.

Cecilia Looström
Avdelningschef Räddningstjänst och olycksförebyggande, MSB

Foto: Johan Eklund

Innehåll

Det går att minska skadorna till följd av bostadsbränder 6

Risken att omkomma i bostadsbrand ser olika ut 7

Vision och mål 9

Åtgärder för att nå målen 11

Stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö 12

Stärka kunskapen att förebygga och agera 15

Öka antalet fungerande brandvarnare 17

Verka för att genomföra en första insats med kort responstid 18

Utveckla kunskap genom forskning, lärande och innovation 20

Läs mer om brandsäkerhetsarbetet 22

Det går att minska skadorna till följd av bostadsbränder

Varje år sker cirka 24 000 bränder i bostäder i Sverige och räddningstjänsten larmas till cirka 6 000 av dessa. Ungefär 80–90 personer omkommer och cirka 200 personer skadas allvarligt. Dessutom orsakar bostadsbränder stora egendomsskador samt skador på miljön.

Bostadsbränder leder alltså till olika konsekvenser och målet är att minska dessa genom att påverka utfallet av händelser i samtliga delar av pyramiden. Behovet av insatser varierar. Tidig upptäckt är viktigt på alla nivåer men behovet av snabb hjälp och individanpassade insatser ökar högre upp i pyramiden. Arbete med identifierade riskgrupper sker med selektiva åtgärder medan universella insatser riktar sig till hela befolkningen.

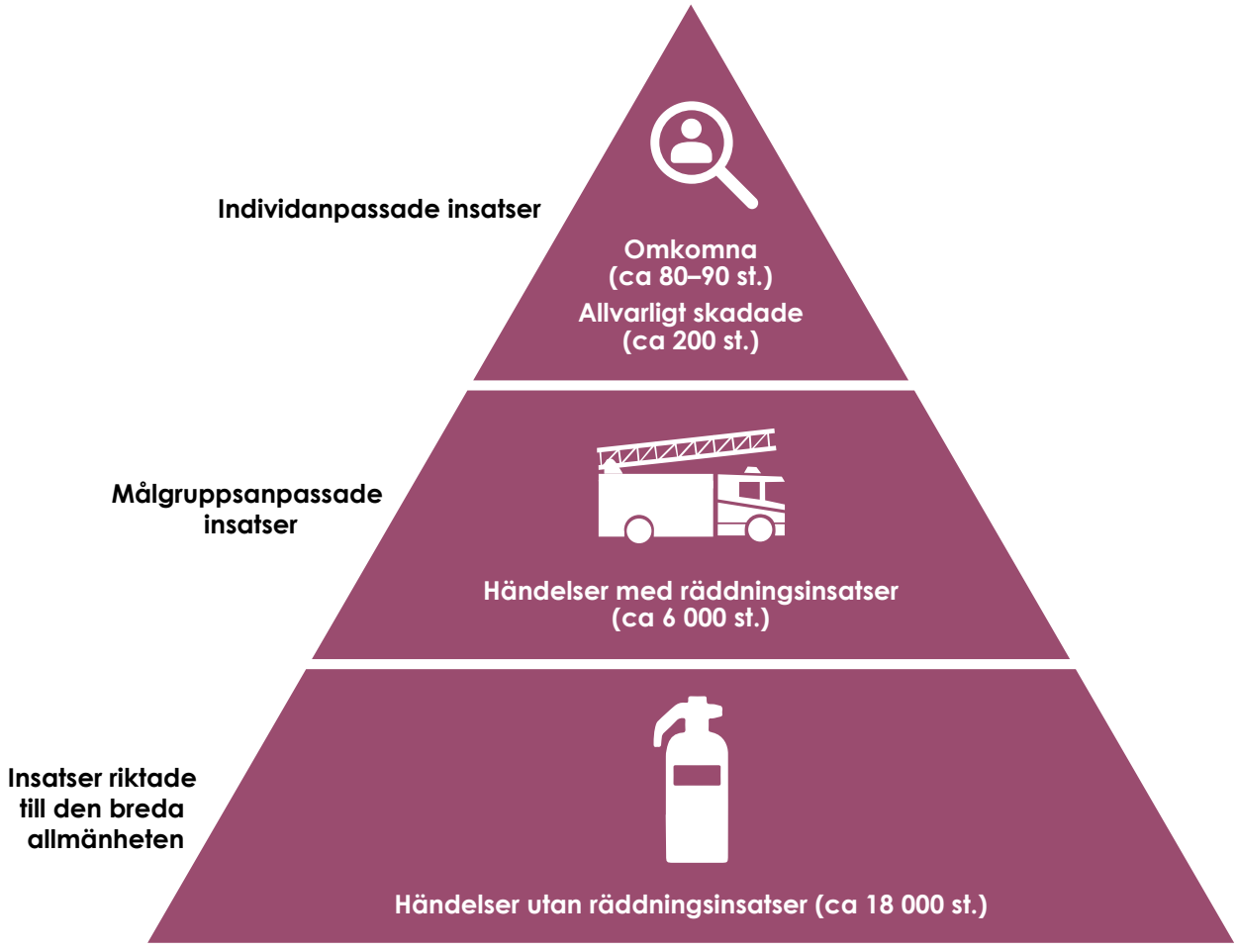

Risken att omkomma i bostadsbrand ser olika ut

Ungefär 8 av 10 dödsbränder inträffar i bostäder. Nedsatt rörelse- och kognitiv förmåga, missbruksproblematik samt rökning är vanliga riskfaktorer. En kombination av flera riskfaktorer (t.ex. nedsatt rörelseförmåga och rökning) ökar risken ytterligare.

Äldre personer med reducerad rörlighet

I denna grupp har rökare störst risk att omkomma vid brand. Det vanligaste är att branden startar i personens kläder. Personerna kan ofta identifieras innan en dödsbrand uppstår genom att det finns brännmärken på golv, kläder och möbler. Äldre personer som inte röker har också en förhöjd risk att omkomma i bränder, men den är betydligt lägre än för rökare i samma åldersgrupp.

Personer med alkoholmissbruk

Nästan hälften av dem som omkommer i bostadsbränder har en hög alkoholhalt i blodet. Även hos denna grupp är den dominerande brandorsaken rökning i kombination med stoppade möbler. Förutom rökning är även spisrelaterade bränder vanligt i denna grupp.

Befolkningen i allmänhet

Risken för befolkningen i allmänhet är mycket lägre än för de två övriga grupperna. Fungerande brandvarnare ger ett effektivt skydd för denna grupp och tidig upptäckt kommer även att minska egendomsskadorna.

Framgångsfaktorer för att undvika en dödsbrand är till exempel tillgång till fungerande brandvarnare, tillgång till utrustning för att släcka en brand, förmåga att evakuera, deltagande i utbildning/övning, riskmedvetenhet om brand samt närhet till räddningstjänst eller annan som kan hjälpa till.

Foto: Johan Eklund

Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand

Vision och mål

Vision

Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand.

Mål

Tydliga mål är en förutsättning för arbetet både på lång och kort sikt. De mål som gäller fram till år 2030 är:[1]

Liv och hälsa

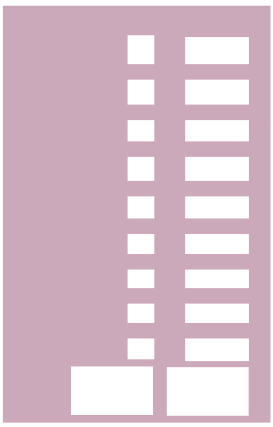

- Antal omkomna vid bränder i bostadsmiljö ska vara under 60 per år.
- Antal allvarligt skadade vid bränder i bostadsmiljö ska vara:
  - Under 600 per år (personer transporterade från olycksplats med ambulans).
  - Under 400 per år (personer i sluten vård).

Egendom

- Kostnad för egendomsskador ska följa en nedåtgående trend.
- Antal utvecklade bostadsbränder ska vara under 2 500 per år.

Skyddsåtgärder

- Andel hushåll med fungerande brandvarnare ska vara minst 95 %.
- Andel hushåll med handbrandsläckare ska vara minst 80 %.
- Andel hushåll med brandfilt ska vara minst 70 %.

Tillkommande indikatorer[2]

- Andel kommuner som genomför information om brandrisker genom hembesök.
- Andel kommuner med utvecklat samarbete kring brandskydd för särskilt riskutsatta individer.

1. Flera av värdena på målen är medelvärden över tre år för att minska påverkan av variationer mellan åren.
2. Dessa indikatorer mäts på ett nytt sätt från år 2019, vilket medför att inga mål satts ännu.

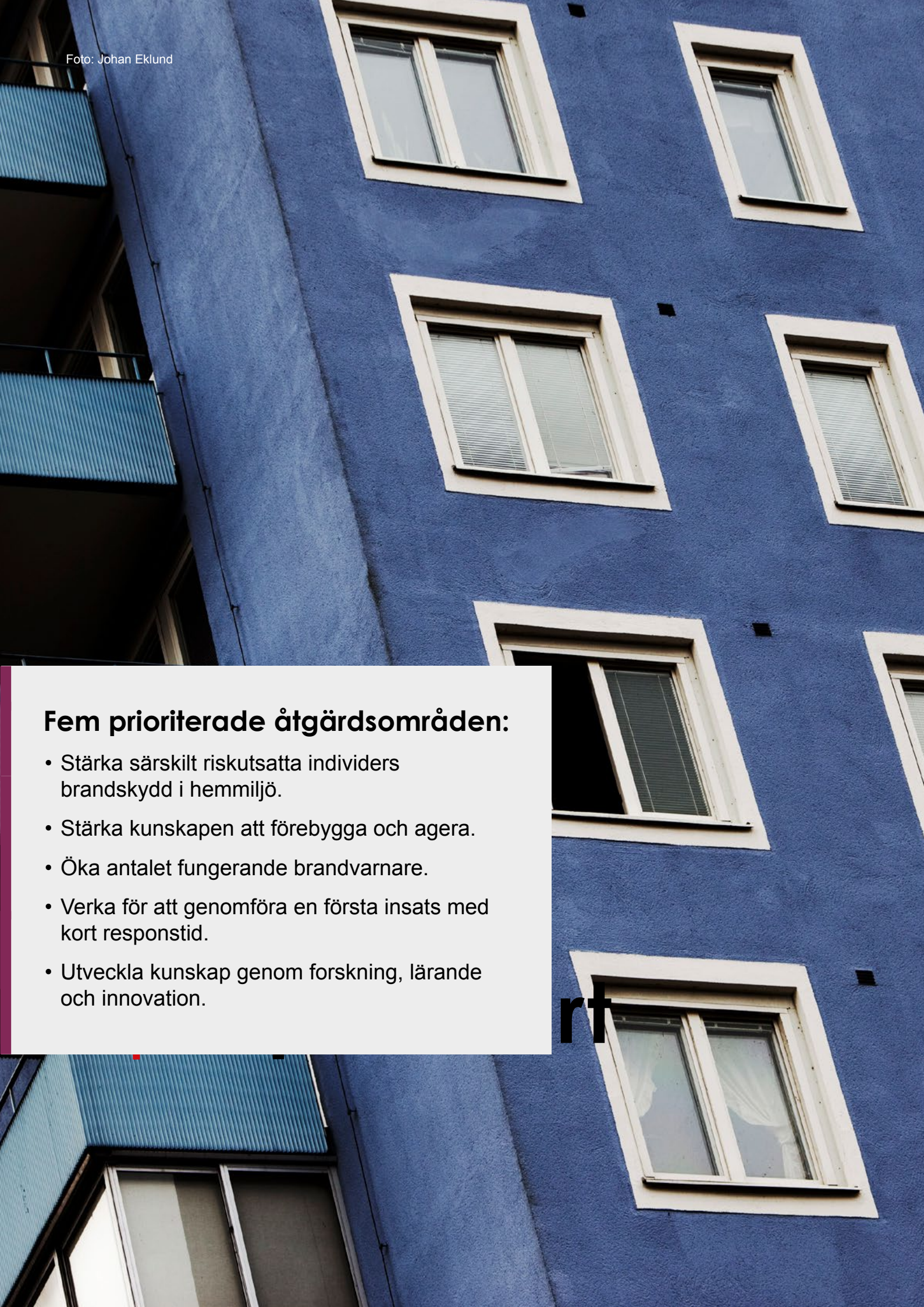

Foto: Johan Eklund

Fem prioriterade åtgärdsområden:

- Stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö.
- Stärka kunskapen att förebygga och agera.
- Öka antalet fungerande brandvarnare.
- Verka för att genomföra en första insats med kort responstid.
- Utveckla kunskap genom forskning, lärande och innovation.

rt

Åtgärder för att nå målen

Inriktningen innehåller fem prioriterade åtgärdsområden. Inom alla områdena återfinns aktiviteter som bör prioriteras på lokal eller nationell nivå och ofta i samverkan. Övriga aktörer som till exempel regioner, fastighetsägare, intresseorganisationer, frivilligorganisationer eller försäkringsbolag kan också få stöd i inriktningen av brandsäkerhetsarbetet genom att hitta kopplingar mellan aktiviteterna och respektive verksamhet. Andra aktiviteter som redan pågår eller planeras bör inte uteslutas. Brandsäkerhetsarbetet är ett system av åtgärder.

Stärka särskilt riskutsatta individers brandskydd i hemmiljö

Brandsäkerhet i hemmiljö är en stor utmaning i ett samhälle med en åldrande befolkning. En bostads brandskydd är normalt sett anpassat efter att den boende har förmåga att upptäcka, agera och utrymma i samband med brand. För personer som inte har dessa förutsättningar finns det behov av att förstärka brandskyddet genom individuella lösningar. Personal inom kommunen, som genom vård- och omsorgsinsatser kommer i kontakt med de särskilt riskutsatta individerna, är också de som har störst möjlighet att upptäcka utsatthet och vidta åtgärder. En fördjupad samverkan mellan olika aktörer på lokal nivå behövs för att identifiera behov och anpassa åtgärder. Lagstiftning och myndigheter på nationell nivå ska ge vägledning och stödja arbetet.

Lokala aktiviteter

Systematiskt arbeta med stärkt brandskydd för riskutsatta individer.[3] Fördjupa samverkan mellan aktörer på kommunal nivå såsom kommunal räddningstjänst samt vård- och omsorgsförvaltningar. Arbetet syftar till att:

- Identifiera personer som har behov av stärkt brandskydd på grund av ett ökat riskbeteende och/eller begränsad förmåga att reagera och agera i samband med en brand.
- Föreslå och erbjuda anpassade riskreducerande åtgärder.

Nationella aktiviteter

- Uppdatera vägledning och annat stödjande material (publicerat december år 2020).
- Följa upp i vilken utsträckning kommunerna och regionerna arbetar systematiskt med brandskyddsfrågor i individers hemmiljö.
- Utreda ansvarsförhållanden i lagstiftningar inom området.
- Öka medvetenhet och kunskap hos allmänheten om behovet av stärkt brandskydd hos särskilt riskutsatta.

3. Se ”Läs mer om brandsäkerhetsarbetet” på sida 19 för vägledning och stöd i arbetet med stärkt brandskydd för riskutsatta individer.

Stärka kunskapen att förebygga och agera

Att stärka den enskildes brandskyddsförmåga i samhället är viktigt för att minska sannolikhet för uppkomst och konsekvenser av bostadsbränder. Åtgärder behöver riktas till den breda allmänheten för att långsiktigt bibehålla och utveckla nivån på brandskyddsförmågan hos stora delar av befolkningen. En viktig målgrupp är barn och ungdomar. Åtgärder behöver även riktas särskilt mot de områden och grupper där brandskyddsförmågan generellt är lägre.

Lokala aktiviteter

- Kartlägga och identifiera olika grupper med hög risk för bostadsbränder, till exempel specifika bostadsområden. Utifrån detta underlag genomföra riktade målgruppsanpassade kommunikationsinsatser som till exempel hembesök, brandskyddsutbildning i SFI-utbildningar eller rekrytera och utbilda brandambassadörer för att sprida kunskap och budskap om brandskydd.
- Genomföra utbildning av elever i grundskolan inom brandskydd och säkerhet. Innehållet i utbildningen ska vara anpassat till elevernas ålder och kan med fördel samordnas med andra aktörer i kommunen (t.ex. polisen).

Nationella aktiviteter

- Utveckla ett stöd för analys av bostadsbränders samband med omgivande faktorer på lokal nivå (publicerat januari år 2021).[4]
- Utveckla det utbildningsmaterial som finns för grundskola, se över uppdragsmedel för utbildning/information med inriktning på barn och unga, samt verka för att utbildning i brandskydd inkluderas i läroplanen för grundskolan.
- Uppdatera nationella rekommendationer om råd kring brandskydd.

4. Se ”Läs mer om brandsäkerhetsarbetet” på sida 19 för hänvisning till analysstödet.

Foto: Johan Eklund

Öka antalet fungerande brandvarnare

Fungerande brandvarnare är en av de viktigaste skyddsfaktorerna i samband med bostadsbränder. Ökat antal fungerande brandvarnare bedöms ha effekt på hela populationen. När det gäller dödsbränder är effekten störst för de åldersgrupper som kan utrymma på egen hand eller har tillgång till hjälp i det egna hemmet. För övriga behöver tidig upptäckt kombineras med snabb respons av samhället, till exempel genom direktkoppling av brandvarnare till trygghetslarm eller granne/anhörig. Fler fungerande brandvarnare minskar även antalet bränder som leder till egendomsskador.

Förekomsten av fungerande brandvarnare skiljer sig mycket åt i olika grupper/områden. Information och kunskapshöjande insatser behöver därför riktas till de grupper där behovet är som störst, samt kombineras med åtgärder från fastighetsägare och myndigheter. Det är viktigt att brandvarnare eller annan brandskyddsutrustning följer de standarder som finns inom området.

Lokala aktiviteter

- Kommunen bör aktivt följa upp fastighetsägarens ansvar för sitt brandskydd i flerbostadshus. Både det tekniska och systematiska brandskyddet i flerbostadshus bör beaktas. Det är lämpligt att särskilt följa upp brandskyddet i de områden där hembesök visar att andelen fungerande brandvarnare är låg.

Nationella aktiviteter

- Se över normering kring brandvarnare i bostäder, till exempel genom analyser, byggregler och allmänna råd.

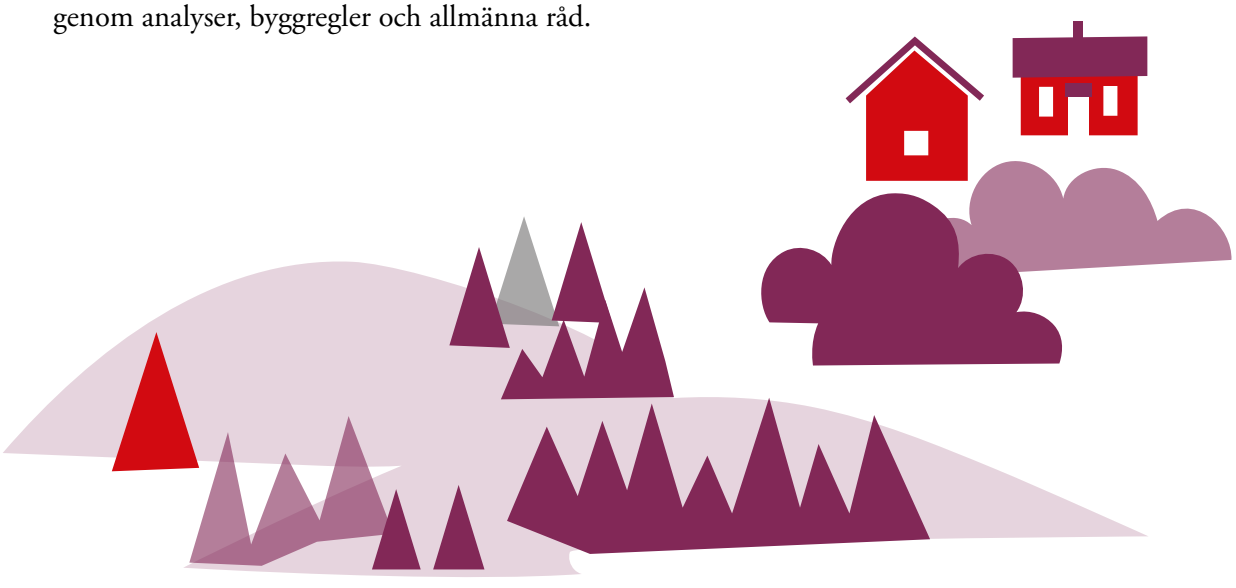

Verka för att genomföra en första insats med kort responstid

Det finns en stark relation mellan snabb responstid och antal räddade liv och minskade egendomsskador. Olika sätt finns att organisera samhällets resurser för att möjliggöra en första insats med kort responstid. Några exempel på hur kommuner arbetar aktivt med detta är:

Mindre enheter: Genom att dela upp resurser från räddningstjänsten i flera mindre enheter kan dessa täcka en större yta och förkorta responstiden.

Direkt utalarmering: Genom att direkt larma de resurser som är närmast olyckan kan responstiderna förkortas. Larm behöver då inte gå via flera kontaktpunkter.

Första Insats Person (FIP): Deltidsbrandmän har ofta en anspänningstid på fem minuter då de ska infinna sig på brandstationen, byta om och sätta sig i fordonet. Genom att en eller flera personer har med sig egen bil kan FIP:en åka direkt till olyckan och påbörja en första insats.

Andra aktörer i samhället: Andra aktörer kan larmas ut vid bränder, till exempel väktare, sjuksköterskor i hemsjukvård som åker på sjukvårdsärenden eller frivilliga civila. Exempel på insatser är Civila insatspersoner (CIP) som är frivilliga och har fått en grundläggande utbildning i brandskydd och HLR och som snabbt kan vara på plats vid bränder och andra olyckor (t.ex. hjärtstopp) för att göra en viktig första insats.

Lokala aktiviteter

- Utifrån lokala förutsättningar analysera och planera för att minska responstiden till första insats. Samhällets samlade resurser ska beaktas och involveras i den utsträckning det är möjligt.

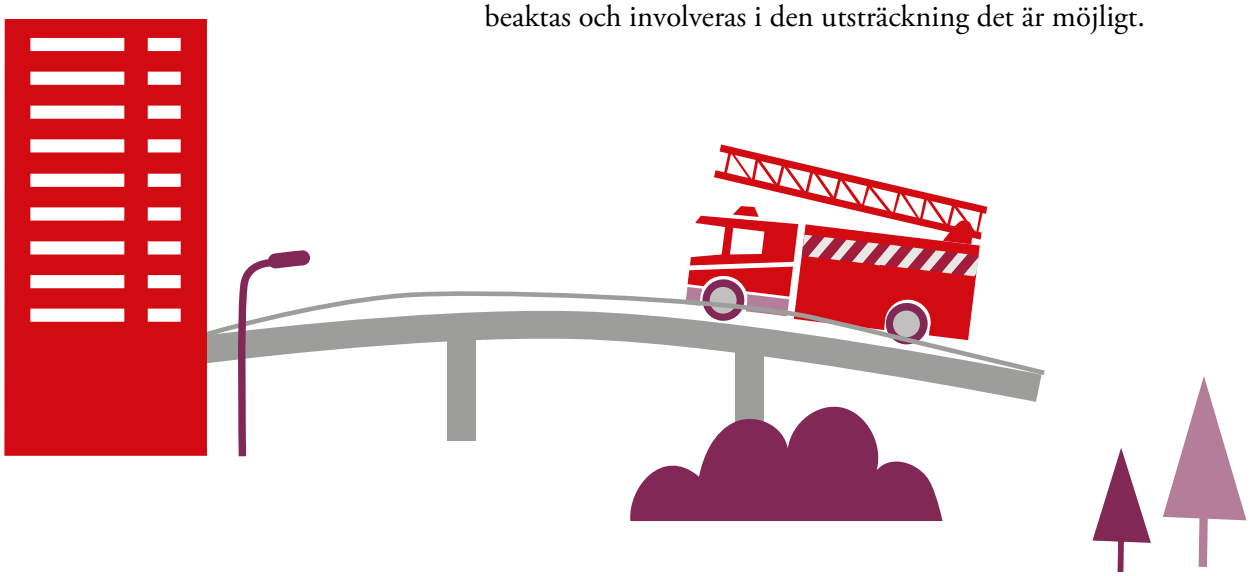

Utveckla kunskap genom forskning, lärande och innovation

De senaste årens forskningsresultat har varit grundläggande i utformningen av dagens brandsäkerhetsarbete. Det är viktigt att fortsatt stödja arbetet med en målmedveten satsning på utvärdering och forskning. Flera kunskapsluckor finns fortfarande och samhället förändras hela tiden.

Samhällsförändringen leder också till att innovationer får en viktig roll i utvecklingsarbetet. Tekniken utvecklas i snabb takt och medför både nya möjligheter och nya risker. Brandskyddsfrågor måste bevakas och bedrivas aktivt för att spåra trender samt se till att regler och rekommendationer är anpassade.

Gemensamma aktiviteter

- Verka för innovation inom välfärdssektorn och ansluta sig till digitaliseringsinitiativ, till exempel genom att skapa samarbeten med hälso- och sjukvårdens aktörer med syfte att minska olyckor och oönskade händelser hos brukare av välfärdstjänster.

Nationella aktiviteter

- Göra en grundläggande behovsinventering för fortsatt forskning inom området brand i bostad.
- Starta en serie djupstudiemöten för dödsbränder för att öka lärandet och identifiera behov av ny kunskap.
- Verka för utveckling genom innovation, till exempel genom att samordna utvecklingssatsningar och finansiering av utvecklings- och innovationsprocesser samt utveckla det internationella arbetet i att definiera gemensamma behov.
- Ta fram förslag på hur innovationer kan stimuleras, till exempel innovationstävlingar, innovationsfonder och andra möjliga lösningar som kan stödja företag och innovatörers möjlighet till lönsamhet.
- Delta aktivt i den innovationsprocess där aktörer inom välfärdssektorn samlat bedriver forskning, utveckling och interagerar kring lösningar för att minska olycksrisker eller konsekvenser av olyckor hos riskgrupper.
- Verka för att kunskap och erfarenheter samt framtida samhällsutveckling implementeras i standardiseringsarbetet kopplat till brandskydd i bostäder.

Foto: Johan Eklund

Läs mer om brandsäkerhetsarbetet

Underlaget till denna kortversion

Inriktning av nationell strategi för stärkt brandskydd genom stöd till enskilda. Underlagsrapport. Publ.nr: MSB1687 – mars 2021.

Samlat material

Nationell strategi för stärkt brandskydd (msb.se)

Stärkt brandskydd för särskilt riskutsatta (msb.se)

Ytterligare läsning

Nationell strategi för stärkt brandskydd (år 2010)

Huvudrapport: En nationell strategi för att stärka brandskyddet genom stöd till enskilda

Kortversion: Ingen ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand

Analys av brandsäkerhetsutvecklingen (år 2019)

Nationell strategi för stärkt brandskydd – Har den förändrat något?

Stöd för lokala analyser (år 2021)

Bostadsbränder på områdesnivå, DeSO. (Ett mer tillämpat stöd kommer utvecklas under år 2021)

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 **www.msb.se**
Publ.nr MSB1751 - maj 2021 ISBN 978-91-7927-162-6